

No. 412/FPBS.02.95/2008

**FRASA BARANG JEMBAR
DINA NOVEL *KALAJENKING*
KARANGAN ANNA MUSTIKAATI**

SKRIPSI

**Disusun pikeun Nyumponan Salah Sahiji Sarat
Ujian Sarjana Pendidikan**

ku

Triska Indriawati

045149

**JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAÉRAH
FAKULTAS PANDIDIKAN BAHASA DAN SENI
UNIVERSITAS PENDIDIKAN INDONESIA
2008**

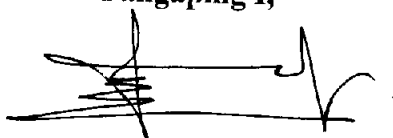
TRISKA INDRIAWATI

045149

**FRASA BARANG JEMBAR
DINA NOVEL *KALAJENKING*
KARANGAN ANNA MUSTIKAATI**

Disaluyuan jeung Disahkeun ku:

Pangaping I,

Drs. Yayat Sudaryat, M. Hum.

NIP. 131 690 975

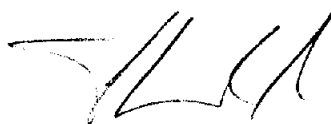
Pangaping II,

Drs. Ruswendi Permana, M. Hum.

NIP. 131 568 833

**Kauninga ku
Pupuhu Jurusan Pendidikan Bahasa Daérah
Fakultas Pendidikan Bahasa dan Seni
Universitas Pendidikan Indonésia**

Drs. Dingding Haerudin, M.Pd.

NIP. 131 846 863

Mung ka Gusti abdi sadaya
Ibadah sareng neda pitulung
(Q.S Al-fatihah: 5)

Tawis bakti ka diri
Kasanggakeun kanggo Mamah kalih Alm. Bapa
Lanceuk jeung adi-adi
Teu hilap
Salira ranggeuyan tresna

PERNYATAAN

Dengan ini saya menyatakan bahwa skripsi dengan judul **“Frasa Barang Jembar dina Novel Kalajengking karangan Anna Mustikaati”** ini benar-benar hasil karya saya sendiri, dan saya tidak melakukan penjiplakan atau pengutipan dengan cara-cara yang tidak sesuai dengan etika keilmuan yang berlaku dalam masyarakat. Atas pernyataan ini, saya siap menanggung resiko / sanksi yang dijatuhkan kepada saya apabila kemudian adanya pelanggaran terhadap etika keilmuan dalam karya saya ini, atau ada klaim dari pihak lain terhadap keaslian karya saya ini.

Bandung, Juli 2008

Yang membuat pernyataan,

Triska Indriawati

PANGJAJAP

Bismillahirrahmaanirrohim,

Sagala puji sinareng sukur urang sanggakeun ka Allah Nu Maha Kawasa, réhna ku taufik sareng hidayah-Na simkuring tiasa ngaréngsékeun ieu skripsi dina waktosna.

Judul ieu skripsi téh nya éta **“Frasa Barang Jembar dina Novel *Kalajengking* karangan Anna Mustikaati”**, disusun pikeun nyumponan salasahiji sarat Ujian Sarjana Pendidikan di Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah FPBS UPI.

Enggoning nyusun ieu skripsi téh seueur pisan halangan jeung masalah, boh ti nu nyusun boh nu liana. Tapi ku ayana tékad sareng keyakinan anu kuat, alhamdulillah ieu skripsi tiasa diréngsékeun.

Ku kituna simkuring ngahaturkeun nuhun laksa keti kabingahan anu kalintang ageungna ka sadaya pihak anu parantos ngajurung jeung ngaping simkuring kalayan pinuh ku kasabaran utamina ka:

1. Bapa Drs. Yayat Sudaryat, M.Hum. salaku pangaping kahiji, anu parantos maparin sumanget, ngaping sareng ngadeudeul kalayan sabar salami ngaréngsékeun ieu skripsi;
2. Bapa Drs. Ruswéndi, M.Hum. salaku pangaping kadua, anu parantos ngaping tur masihan bongbolongan dina enggoning ngaréngsékeun ieu skripsi;

3. Bapa Drs. Dingding Haérudin, M.Pd. salaku Pupuhu Jurusan Pendidikan Bahasa Daérah FPBS UPI;
4. Réngréngan dosén Jurusan Pendidikan Bahasa Daérah FPBS UPI, anu parantos mekelan simkuring ku rupi-rupi élmu sareng kajembaran pangaweruh, sarta anu parantos ngatik ngadidik kalayan ku kasabaran;
5. Bapa Wawan sareng bapa Apan, salaku Tata Usaha Jurusan Pendidikan Bahasa Daérah FPBS UPI, anu parantos kersa diririweuh;
6. Mamah (Irmawati Siregar) miwah Almarhum bapa (Karman Tjanagara), anu teu kendat-kendat ngocorkeun pangdu'a tur pangdeudeul lahir sareng batin;
7. Pun lanceuk K'As & T'encil , K'Us, T' Husnul, K'Os & T'indri, T'ina & A'toetoe, T'nink & A'Dendi, K'Atat & Feni, K'Agah, T'Sena, anu parantos maparin pangrojong sareng pangsumangetna;
8. Adi-adi Ahmad, John anu parantos janten pangbeubeurah, mugia janten panaratas jalan pikeun nyumponan cita-cita;
9. Alo-alo Belva, Benita, Raifata, Alvi, Isti, Salma, Ninok, Desan, Desin, Arifin, Gilang, Mutia, jeung Rafly;
10. Tante uke sareng Om Deddy nu parantos masihan pidu'ana;
11. Sobat-sobat deukeut Adit, Opik, Rike, Retno, Ambu, anu parantos kersa diririweuh dina sagala kasusah;
12. Mas Ried jeung Diah nu parantos ngabantosan dina ngaréngsékeun ieu skripsi;

13. Irma DK jeung Arfan babaturan saperjuangan ngerjakeun skripsi, semangat!
14. Dinitinokinu nu parantos masihan sumangetna, dina ngaréngsékeun ieu skripsi;
15. A' Ari Agus Safitra Siregar, ST anu parantos ngarojong jeung masihan sumangetna dina nyusun ieu skripsi;
16. Entragan 2004 anu jadi batur néang élmu salila di UPI;
17. Balad-balad KKN Lebak Muncang (Nina, Mei, Lina, Efi, Ima, Twi, Abi, Rohmat, evi) anu teu weléh nyumangetan.

Pamugi sadaya amal kasaéan aranjeunna kening ganjaran anu kacida ageungna ti Allah SWT.

Ieu skripsi téh masihan seueur kakiranganana. Ku kituna, kalintang bagjana upami aya anu neraskeun ngimeutan sareng ngajembaran.

Pamungkas, mugia ieu skripsi téh aya mangpaatna pikeun salasahiji pangdeudeul kanggo kamekaran pangajaran basa Sunda.

Bandung, Juli 2008

Panyusun,

Triska Indriawati

FRASA BARANG JEMBAR

DINA NOVEL *KALAJENKING* KARANGAN ANNA MUSTIKAATI 1)

TRISKA INDRIAWATI 2)

ABSTRAK

Penelitian yang berjudul “Frasa Barang Jembar dina novel *Kalajengking* karangan Anna Mustikaati”, ini bertujuan mendeskripsikan struktur frase benda kompléks bahasa Sunda berdasarkan hubungan gramatik, dan hubungan maknanya.

Pengolahan data dalam penelitian ini menggunakan metode deskriptif dengan tehnik studi dokumentasi, serta instrumen berupa kartu data. Data yang terkumpul diolah dengan menggunakan metode distribusional.

Kesimpulan dari hasil penelitian ini berkaitan dengan struktur frase benda kompléks yang dianalisis berdasarkan (a) hubungan gramatik, dan (b), hubungan maknanya. Hubungan gramatik meliputi frase barang jembar koordinatif, frase barang jembar apositif, frase barang jembar atributif, frase benda kompléks secara umum dapat dipolakan atas 1. (a) [KB+Kpy (sareng, jeung)]+FB, (b) [FB+Kpy(jeung)]+KB, (c) [Kpy(boh)+FB]+[Kpy(boh)+KB], (d) [KB+KB+Kpy(jeung)]+KB, (e) [FB+Kpy(atanapi, jeung, sareng)]+FB, (f) [FB+FB+Kpy(jeung, sareng)]+FB, (g) [FB+Kpy(jeung)]+[FB]+[Kpy(katut)+KB], (h) [FB+FB+FB+FB]+Kpy(jeung)+[FB], (i) [KB+FB+KB+KB+FB]+Kpy(jeung)+[FB+Kpy(jeung)+KB]; 2. (a) KB_±, +FB; 3. (a) [KB+(kanggo)]+FB, (b) [KB]+FB, (c) lain + [FB], (d) KB+[(tempat)+KG], (e) [FB+(nu, anu)]+Kat, (f) [KB]+[(nu, anu)+Kat], (g) KBil+[FB], (h) [FB]+FB, (i) FB+KPn, (j) FB+KB (k) KB+(nu)+FB. Hubungan makna frase benda kompléks meliputi ‘jumlah’, ‘pamilih’, ‘sasaruaan’, ‘pangjéntré’, ‘milik’, ‘tujuan’, ‘panangtu’, jeung ‘pamungkir’.

Hasil penelitian dapat dimanfaatkan untuk memperkaya khasanah tata bahasa, memperluas wawasan dalam bidang pembelajaran bahasa Sunda.

---

1. Skripsi di bawah ini bimbingan : 1. Bapak Drs. Yayat Sudaryat, M. Hum

2. Bapak Drs. Ruswendi Permana, M. Hum

2. Mahasiswa Pendidikan Bahasa Daerah FPBS UPI Bandung

DAPTAR EUSI

	kaca
PANGJAJAP	i
ABSTRAK	iv
DAPTAR EUSI	v
DAPTARTABÉL	viii
DAPTAR BAGAN	ix
DAPTAR LAMPIRAN	x
DAPTAR SINGGETAN	xi
BAB I BUBUKA	
1.1. Kasang •Tukang Masalah	1
1.2. Watesan jeung Rumusan Masalah	4
1.2.1. Watesan Masalah	4
1.2.2. Rumusan Masalah	5
1.3. Tujuan jeung Mangpaat Panalungtikan	5
1.3.1. Tujuan Panalungtikan	5
1.3.2. Mangpaat Panalungtikan	6
1.4. Anggapan Dasar	6
1.5. Raraga Tiori	7
1.6. Metode jeung Téhnik Panalungtikan	7
1.6.1. Méhode Panalungtikan	7
1.6.2. Téhnik Panalungtikan	7
1.7. Sumber Data	8
BAB II FRASA BARANG JEMBAR	
2.1. Frasa	9
2.1.1. Watesan Frasa	9

2.1.2. Tipe Frasa dumusar Kana Sasaruuan Distribusi	14
2.1.2.1. Frasa Éndoséntris	14
2.1.2.2. Frasa Éksoséntris	15
2.2. Frasa Barang	20
2.2.1. Wangenan Frasa Barang	20
2.2.2. Warna Frasa Barang	22
2.3. Frasa Barang Jembar	24
2.3.1. Wangenan Frasa Barang Jembar	24
2.3.2. Adegan Frasa Barang Jembar	25
2.3.3. Distribusi Unsur Frasa Barang Jembar	25
2.3.4. Patali Harti Antarunurna dina Frasa Barang Jembar	25

BAB III MÉTODE PANALUNGTIKAN

3.1. Wangenan Operasional	26
3.2. Méhode jeung Téhnik Panalungtikan	27
3.2.1. Méhode Panalungtikan	27
3.2.2. Téhnik Panalungtikan	28
3.3. Sumber Data	28
3.4. Instrumén jeung Téhnik Ngolah Data	28
3.5. Téhnik Ngolah Data	31

BAB IV ANALISIS FRASA BARANG JEMBAR DINA NOVEL

KALAJENKING KARANGAN ANNA MUSTIKAATI

4.1. Data Frasa Barang Jembar dina Novel Kalajengking	32
4.2. Hubungan Gramatik Antarunurna dina Frasa Barang Jembar	39
4.2.1. Frasa Barang Jembar Koordinatif	40
4.2.2. Frasa Barang Jembar Apositif	41
4.2.3. Frasa Barang Jembar Atributif	42
4.3. Adegan Frasa Barang Jembar	43

4.3.1. Adegan Frasa Barang Jembar Koordinatif	43
4.3.2. Adegan Frasa Barang Jembar Apositif	53
4.3.3. Adegan Frasa Barang Jembar Atributif	54
4.4. Patali Harti Antarunsurna Frasa Barang Jembar	65
4.4.1. Frasa Barang Jembar 'Jumlah'	65
4.4.2. Frasa Barang Jembar 'Pamilih'	66
4.4.3. Frasa Barang Jembar 'Sasaruaan'	66
4.4.4. Frasa Barang Jembar 'Panjéntré'	67
4.4.5. Frasa Barang Jembar 'Milik'	68
4.4.6. Frasa Barang Jembar 'Tujuan'	68
4.4.7. Frasa Barang Jembar 'Panangtu'	69
4.4.8. Frasa Barang Jembar 'Pamungkir'	70

BAB V KACINDEKAN JEUNG SARAN

5.1. Kacindekan	71
5.2. Saran	72
DAPTAR PUSTAKA	74
LAMPIRAN-LAMPIRAN	75
RIWAYAT HIDUP	106

DAPTAR TABÉL

kaca

4.1. Konsep tabél Frasa Barang Jembar	30
4.2. Konsep tabél Hubungan Gramatik Antarunurna Frasa Barang Jembar	30
4.3. Data Frasa Barang Jembar	33
4.4. Hubungan Gramatik Antarunurna dina Frasa Barang Jembar	40

DAPTAR BAGAN

	kaca
2.1. Bagan Tipe Frasa ti Prawirasumantri	18
2.2. Bagan Tipe Frasa ti Sudaryat	18
2.3. Bagan Tipe Frasa ti Ramlan	19
2.4. Bagan Tipe Frasa ti Tarigan	19

DAPTAR LAMPIRAN

		kaca
Lampiran 1	Data Frasa Barang Jembar	75
Lampiran 2	Hubungan Gramatik Antarunsurna dina Frasa Barang Jembar	80
Lampiran 3	Adegan Frasa Barang Jembar	87
Lampiran 4	Patali Harti Antarunsurna Frasa Barang Jembar	97
Lampiran 5	SK Pengesahan Judul Skripsi serta Penunjukan Dosen Pembimbing I dan II dari Dekan FPBS UPI	104
Lampiran 6	Riwayat Hirup	106

DAPTAR SINGGETAN

Apo.	= Apositif
Atr.	= Atributif
B	= Barang
B1	= Barang Hiji
B2	= Barang Dua
Bil.	= Bilangan
C	= Caritaan
F	= Frasa
f	= frekuensi
FPang	= Frasa Pangantét
FB	= Frasa Bilangan
FB	= Frasa Barang
FBJ	= Frasa Barang Jembar
G	= Gawé
J	= Jejer
jst	= jeung saterusna
Kat.	= Katerangan
KB	= Kecap Barang
KBil	= Kecap Bilangan
KG	= Kecap Gawé
KgPy	= Kecap Gaganti Panyambung
Koord.	= Koordinatif
KPn	= Kecap Panambah
Kpy	= Kecap Panyambung
KS	= Kecap Sipat
O	= Objék
Pang.	= Pangantét
Sip	= Sipat
Spk.	= Saparakanca
Su	= Sulusur
UP	= Unsur Puseur

DAPTAR PUSTAKA

- Faturohman, Taufik (1983). *Ulikan Sastra*. Bandung: Djatnika.
- Iskandarwassid (2003). *Kamus Istilah Sastra*. Bandung : Geger Sunten.
- Keraf, G. (1984). *Tata Bahasa Indonesia*. Jakarta: Nusa Indah.
- Lembaga Basa jeung Sastra Sunda. (1981). *Kamus Umum Basa Sunda*. Bandung: Tarate.
- Mustikaati, Anna. (1983). *Kalajengking*. Bandung: Pustaka Dasentra.
- Prawirasumantri, A. (2000). *Sintaksis Basa Sunda*. Bandung: Program Pendidikan Bahasa Sunda Fakultas Pendidikan Bahasa dan Seni. Universitas Pendidikan Indonesia.
- Ramlan, M. (1987). *Sintaksis*. Yogyakarta : C.V Karyono.
- Soejarwo. (1991). *Frasa Ganda dalam Bahasa Indonesia*. Yogyakarta: Andi offset.
- Sudaryat, Spk. (2007). *Tata Basa Sunda kiwari*. Bandung: Yrama Widya.
- Sudaryat, Yayat. (1991). *Pedaran Basa Sunda*. Bandung: Geger Sunten.
- Sudaryat, Yayat. (2004). *Elmuning Basa* . Bandung : C.V Walatra.
- Sudaryat, Yayat. (2005). *Kamus Istilah Élmuning Basa Sunda*. Bandung: C. V Karya Iptek.
- Tarigan, H.G. (1985). *Prinsip-prinsip Pengajaran Sintaksis*. Bandung: Angkasa.
- UPI. (2004). *Pedoman Penulisan Karya Ilmiah*. Bandung: Depdiknas UPI.
- UPI. (2008). *Palanggeran Éjahan Basa Sunda*. Bandung: Sonagar Press.
- Verhaar, J. M. W. (1995). *Pengantar Linguistik*. Yogyakarta: UGM Press.

